

ინფლაციის გლობალიზაცია – მსოფლიო ეკონომიკის ახალი დაავადება

თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური ინტეგრაციის გაღრმავების პროცესი ობიექტური მოვლენაა და მისგან განზე გადგომა და ავტონომიური რეჟიმში ფუნქციონირება პრაქტიკულად არ შეუძლია როგორც განვითარებულ, ასევე განვითარებად ქვეყნებს. შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში განხორციელებული სპეციალიზაციის გამო ეკონომიკურად დამოუკიდებელი სახელმწიფო ბუნებაში თითქმის არ არსებობს და გლობალიზაციის პროცესი შეუქცევად ხასიათს იძენს.

ირაკოზ მესხია

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი

მთავარი თემა

N13-14/2008

ამასთან, საზოგადოებრივი განვითარების დღევანდელ ეტაპზე მკაფიოდ იკვეთება გლობალიზაციის როგორც პოზიტიური, ასევე ნეგატიური მხარეები. დადებით შედეგებს შორის სახელდება მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევებისა და მართვის თანამედროვე ეფექტიანი მეთოდების დაჩქარებული ტემპებით დანერგვა, მოსახლეობის ცხოვრების დონის და ხარისხის ამაღლების უზრუნველყოფის შესაძლებლობა, ახალი ეკონომიკური პერსპექტივები სახელმწიფოებისა და ხალხებისთვის. რაც შეეხება გლობალიზაციის უარყოფით შედეგებს, ისინი საკმაოდ მრავალრიცხოვანია, რომელთაგან განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს შემდეგი: გლობალიზაციის შედეგად მიღებული სარგებელის ქვეყნების ერთ ნაწილში კონცენტრირების გამო უთანაბრობის ზრდა სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში; ცალკეულ სახელმწიფოთა მარგინალიზაციის გაღრმავება; ეროვნული კულტურების და სახელმწიფოთა სუვერენიტეტის საფრთხეების ზრდა, რაც ვლინდება ტრადიციების, კულტურის და ხალხების მრავალსაუკუნოვანი სპეციფიკის დაკარგვაში. ამ ბოლო პერიოდში კი თავი იჩინა გლობალიზაციის

ახალმა ნეგატიურმა შედეგმა, რაც გამოიხატება ინფლაციური პროცესების მთელი მსოფლიოს მასშტაბით გავრცელებაში.

დღევანდელ ეტაპზე მსოფლიოში მიმდინარე ინფლაციური პროცესების შეფასებისას ფართოდ გამოიყენებენ ისეთ ეპითეტებს, როგორიცაა: „უპრეცედენტო“, „რეკორდული“, „მაქსიმალური“, „ნახტომისებრი“, რასაც საფუძვლად უდევს თითქმის ყველა ქვეყანაში სამომხმარებლო საქონელზე ფასების მაღალი ტემპებით ზრდა, ანუ, ინფლაციის გაღრმავება. დღევანდელ პირობებში თითქმის ვერც ერთი ქვეყანა ვერ ახერხებს ავტონომიურ რეჟიმში ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გატარებას. მსოფლიოს ინდუსტრიულად განვითარებულ და რესურსებით მდიდარ ქვეყნებში დაგროვდა ფულის უზარმაზარი მასა, რომელიც თავისუფლად გადაადგილდება ერთიდან სხვა ქვეყანაში, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ საპროცენტო პოლიტიკას ატარებს რეციპიენტი სახელმწიფო. დამოუკიდებელი მონეტარული პოლიტიკის გატარება განსაკუთრებით უჭირთ იმპორტზე დამოკიდებულ ქვეყნებს და შესაბამისად, ისინი უძღურნი ხდებათ გლობალიზაციის შედეგად

იმპორტირებული ინფლაციის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

ვიდრე შევუდგებით ინფლაციის გლობალიზაციის გამომწვევი ძირითადი ფაქტორების და პირობების კვლევის შედეგების განხილვას, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მოკლედ მიმოვიხილოთ იმ ქვეყნებში ინფლაციური პროცესების დინამიკა უახლოეს წარსულში და დღევანდელი მდგომარეობა, რომლებთანაც მეტ-ნაკლებად საქართველოს გააჩნია ეკონომიკური ურთიერთობები, განსაკუთრებით კი იმპორტის პოზიციებიდან. დავინყოთ საქართველოს მოსაზღვრე ქვეყნებით.

რუსეთი. ინფლაცია რუსეთში 2000 წლიდან მოყოლებული 4-5%-ის ფარგლებში ფიქსირდებოდა, მის მკვეთრ ზრდას საფუძველი ჩაეყარა 2006 წელს. დღეისათვის რუსეთში ინფლაცია 3,6-ჯერ მეტია, ვიდრე ევროკავშირის 27 ქვეყანაში. 2007 წელს მან 11,9% შეადგინა, მიმდინარე წლის ნახევარში – 8,3%, ხოლო დამოუკიდებელი ექსპერტების აზრით, იგი წლის ბოლოსთვის 14-15%-ს მიაღწევს. საყურადღებოა, რომ რუსეთის ხელისუფლებაში არაერთგვაროვანი დამოკიდებულებაა ინფლაციის პროგნოზებთან დაკავშირებით. ქვეყნის ცენტრა-

ლური ბანკი აპროგნოზებს წლის ბოლოსთვის 14-15 პროცენტთან ინფლაციას, ხოლო ფინანსთა სამინისტრო -10,5 პროცენტის სიდიდით.

რუსეთის ხელისუფლების აზრით, ინფლაცია იმპორტირებულია უცხო ქვეყნებიდან, განსაკუთრებით კი ევროზონიდან. სურსათის იმპორტირებამ, რომლის ფასები მსოფლიოში მკვეთრად გაიზარდა, რუსეთს დიდი ინფლაციური ზიანი მიაყენა. ქვეყნის მთავრობა ინფლაციის მოთოკვას ცდილობს თურქეთის მოდელის გამოყენებით, რაც გულისხმობს ადგილობრივი ვალუტის (რუბლის) გამყარებას, თუმცა, ამგვარი მიდგომის შედეგია ნობა საეჭვოა, რადგან 2008 წლის პირველ ნახევარში ქვეყნის საბიუჯეტო ხარჯები წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 43 პროცენტით გაიზარდა. ამავე დროს, ხელისუფლება აღიარებს, რომ საბიუჯეტო სახსრები იხარჯება არაეფექტიანად, ზედმეტი ხელგამოწმობით და ლეზულობს ზომებს მისი ოპტიმიზაციის მიმართულებით.

დღეისათვის ინფლაციის პრობლემა რუსეთში ერთ-ერთ პრიორი-

ტეტულ მიმართულებად ითვლება. ინფლაციისთარგეთირებისრეჟიმზე გადასვლით 2009 წლისათვის გათვალისწინებულია ინფლაციის ერთნიშნა მაჩვენებელზე დაყვანა, ხოლო, 2011 წლისათვის მისი დანევა 6%-მდე. რუსეთის მთავრობა ინფლაციის შემცირების ერთ-ერთ მთავარ ბერკეტად მიიჩნევს საბიუჯეტო ხარჯების შემცირებას, რაც უნდა იქნას მიღწეული დაუსაბუთებელი, არაეფექტიანი ხარჯების ზრდის ტემპების შემცირებით, აგრეთვე, იმპორტირებული სურსათის ადგილზე წარმოებულით ჩანაცვლებით. აღსანიშნავია, რომ რუსეთი დიდი რვიანის ქვეყნებს შორის პირველ ადგილზეა ინფლაციის სიდიდით და მშპ-ს ზრდის ტემპებით.

თურქეთი. ინფლაციის დონე თურქეთში ბოლო წლებამდე საკმაოდ მაღალი იყო და მერყეობდა 20-30%-ის ფარგლებში, 2007 წელს კი მან შეადგინა 8,3%, ხოლო 2008 წელს საცალო ფასების ინდექსმა 10,6%-ს მიაღწია, რაც ოფიციალურ პროგნოზს 4%-ით აღემატება. ინფლაციის ზრდის საგარეო ფაქტორებთან (ენერგომატარებლები, სურსათი) ერთად სახელდება, აგრეთვე შიდა ფაქტორი –

გასულ წელს თურქეთში ჩატარებული საპარლამენტო არჩევნები. ქვეყნის მთავრობას ინფლაციის დონის შესამცირებლად განზრახული აქვს საბიუჯეტო ხარჯების შემცირება და საგადასახადო ადმინისტრირების გამკაცრება.

აზერბაიჯანი. ინფლაციის მხრივ რთული ვითარებაა აზერბაიჯანში და თუ არ იქნა მკვეთრი ზომები გატარებული, იგი შეიძლება უმართავი გახდეს. 2007 წელს ინფლაციამ შედგინა 17%, ხოლო 2008 წლის იანვარ-მაისში –19,2%, კვების პროდუქტები კი გაძვირდა 26 პროცენტით. მართალია, ქვეყნის ეროვნულმა ბანკმა გაზარდა რეფინანსირების განაკვეთები და ქვეყნის ვალუტა გაძვირდა, მაგრამ, ჯერჯერობით შედეგები არადამაკმაყოფილებელია. ეროვნული ბანკი ბანკთაშორის ბირჟაზე აგრძელებს ინტერვენციას, მანათი მყარდება, დოლარის კურსი ეცემა და შესაბამისად ადგილობრივ ბაზარზე ძვირდება საქონელი და მომსახურება, რაც აფერხებს ექსპორტს. მთავრობამ არაერთხელ მოუწოდა მეწარმეებს ფასების შემცირებისაკენ, თუმცა ამ დეპინგურ პოლიტიკას ბევრი არ დაემორჩილა და შედეგებიც არასახარბიელო აღმოჩნდა. ფასების ადმინისტრირებამ, ერთის მხრივ გამოიწვია მეწარმეთა უკმაყოფილება, ხოლო, მეორეს მხრივ, შეიქმნა ეკონომიკური ზრდის ტემპის შენელების საფრთხე, ამას დაამატა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების მხრიდან კრიტიკა. შეიძლება ითქვას, რომ აზერბაიჯანში მყარად იკიდებს ფეხს ე.წ. „ჰოლანდიური დაავადება“, რაც გამოწვეულია ნავთობპროდუქტების ექსპორტიდან ქვეყანაში უცხოური ვალუტის შემოდინებით. მისი ცენტრალური ბანკის მიერ სტერილიზება კი ხელს უშლის ინფლაციური პროცესების მართვას.

სომხეთი. უკანასკნელ წლებში სომხეთში ინფლაცია დსთ-ს ქვეყნებს შორის ყველაზე დაბალი იყო და არ აღემატებოდა წლიურად ერთ პროცენტს. 2007 წელს იგი 2,4%-მდე გაიზარდა, სამომხმარებლო ფასები კი -5,1%-მდე.

მიმდინარე წელს ახალმა მთავრობამ შეწყვიტა გაზის ტარიფის სუბსიდირება, რამაც დააჩქარა ინფლაციური პროცესები. ეროვნული ვალუტა (დრამი) დღითიდღე მყარდება. უცხოური ვალუტის შემოდინების (ძირითადად გზავნილების სახით) ზრდისა და დოლარის გაუფასურების შედეგად საქონლისა და მომსახურების (განსაკუთრებით, სურსათის) ფასები მკვეთრად იზრდება. სომხეთის ცენტრალური ბანკის პროგნოზით, 2008 წელს ინფლაცია არ გადააჭარბებს 5,4%-ს, იმ შემთხვევაში, თუ კიდევ არ გაიზრდება მსოფლიო ფასები ნავთობზე, ხორბალზე და დაპროგნოზებულ მაჩვენებელს არ გადააჭარბებს დაკრედიტება. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის გაანგარიშებით კი ინფლაცია სომხეთში 7%-ს მიაღწევს, ადგილობრივი ვალუტა კიდევ უფრო გაუმყარდება დოლართან მიმართებაში, გაიზრდება ფასები სურსათზე და საქონელზე, მაგრამ ინფლაცია მეზობელ ქვეყნებთან შედარებით კვლავაც დაბალი იქნება, რაც განპირობებულია მკაცრი ფისკალური და გონივრული საგადასახადო პოლიტიკის გატარებით.

საყურადღებოა, რომ 2008 წლის I კვარტალში აზერბაიჯანთან (17,0%) და საქართველოსთან (12,9%) შედარებით ინფლაცია სომხეთში მნიშვნელოვნად დაბალი იყო (6,8%), რაც მიღწეულ იქნა სომხეთში ცენტრალური ბანკის მიერ „**მცოცავი სავალუტო კურსის**“ პოლიტიკის გატარებით, რომლითაც შეიზღუდა ინფლაცია, თუმცა, იგი პროგნოზირებულზე მაღალი აღმოჩნდა, რადგან, ბანკირებმა ვერ გათვალეს იმპორტიდან ზემოგება, რომელიც მიღებულ იქნა მონოპოლიზაციის გზით. სომხეთში, ისევე, როგორც სხვა ქვეყნებში, სანავის ფასების ზრდის გამო ინფლაციის სფეროში სიურპრიზები არაა გამორიცხული.

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნები. გარდამავალი ეკონომიკის საწყის ეტაპზე ინფლაცია და ჰიპერინფლაცია ჩვეულებრივი მოვლენა იყო დსთ-ს ყველა ქვეყნისათვის. მდგომარეობა მეტნაკ-

ლებად დარეგულირდა 2000-2001 წლებისათვის და საკმაოდ დიდხანს შენარჩუნდა გარკვეული ნონასწორობა, თუმცა უკანასკნელ პერიოდში მდგომარეობა ნეგატიურად შეიცვალა.

ოფიციალური ინფორმაციით, წლიურმა ინფლაციამ 2007 წელს ტაჯიკეთში შედგინა 21,5%, აზერბაიჯანში –16,7%, უკრაინაში –12,8%, მოლდოვაში –12,3%, რუსეთში –11,9%, ბელარუსში –8,4%, ყაზახეთში –10,8%, ყირგიზეთში –10,2%, საქართველოში –11,0%, სომხეთში –2,4%.

ინფლაციის მაჩვენებელი 2008 წლის იანვარ-აპრილში გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით შეადგენდა: ტაჯიკეთში –26,6%-ს; უკრაინაში –24,4%-ს; ყირგიზეთში –23,3%-ს; ყაზახეთში –18,8%-ს, აზერბაიჯანში –17,8%-ს; მოლდოვაში –15,0%-ს; ბელარუსში –13,4%-ს; რუსეთში –13,2%-ს; საქართველოში –11,5%-ს; სომხეთში –8,6%-ს. ამრიგად, დსთ-ს ქვეყნებს ყველაზე მაღალ ინფლაცია დაფიქსირდა ტაჯიკეთში და უკრაინაში, ხოლო ყველაზე დაბალი – საქართველო-სა და სომხეთში.

საყურადღებოა, რომ **დსთ-ს თითქმის ყველა ქვეყანაში კვების პროდუქტებზე უფრო მაღალი ტემპით იზრდება ფასები, ვიდრე, არასასურსათო საქონელზე.** კერძოდ აზერბაიჯანში 2008 წლის პირველ კვარტალში სურსათზე ფასების ზრდის ინდექსმა შეადგინა 111,6%, არასასურსათო საქონელზე კი –103,0%, სომხეთში შესაბამისად –106,5 და 101,1%, ბელარუსიაში –103,3 და 101,5%, ყაზახეთში –103,7 და 101,5%, ყირგიზეთში –103,7 და 101,6%, მოლდოვაში –107,4 და 100,9%, რუსეთში –105,7 და 102,0%, ტაჯიკეთში –102,1 და 101,4%, უკრაინაში –114,9 და 109,9%. როგორც ჩანს, აფლაციის ყველაზე მაღალი ტემპი დაფიქსირდა უკრაინაში, ხოლო ყველაზე დაბალი ბელარუსში.

საყურადღებოა, რომ **საქართველოში ინფლაციის მაღალი ტემპის მიუხედავად, ოფიციალური სტატისტიკის თანახმად, მშპ-ს ზრდის ტემპით იგი დსთ-ს**

ყველა ქვეყანას ნინ უსწრებს (12,4%), ასევე იგი უმუშევრობის დონის მხრივ პირველ ადგილზეა (13,6%), რაც არანაირ ეკონომიკურ კანონზომიერებას არ ექვემდებარება და აშკარად მიუთითებს სტატისტიკური აღრიცხვის არაობიექტურობასა და არაკეთილსინდისიერებაზე.

ინფლაციის უპრეცედენტო ზრდას აქვს ადგილი აზიის წამყვან ქვეყნებში. ამ კუთხით საყურადღებოა ჩინეთში, ინდოეთში, ირანსა და იაპონიაში მიმდინარე ინფლაციური პროცესები.

ჩინეთში, რომლის მოსახლეობა მსოფლიოს მოსახლეობის ერთი მეხუთედია, ინფლაციამ 11 წლიანი მაქსიმუმი შეადგინა და 2008 წლის თებერვალში 7,9%-ს მიაღწია წლიური გაანგარიშებით. სურსათზე ფასები 20,7%-ით გაიზარდა. ცენტრალურმა ბანკმა რეფინანსირების განაკვეთები 5-ჯერ გაზარდა და გადავიდა „ძვირი ფულის“ პოლიტიკის გატარებაზე, თუმცა, ჯერჯერობით ინფლაციის დონის დაწევა შეუძლებელი ხდება. ექსპერტთა აზრით, ჩინეთში ფასების ზრდა ცნობილ გლობალურ ფაქტორებთან ერთად ბოლო წლების უამინდობამაც გამოიწვია. კერძოდ, დიდთოვლობამ და გრიგალმა შეაფერხა სურსათის და ენერგორესურსების მიწოდება. ინფლაციის ზრდის მიზეზად მიაჩნიათ აგრეთვე ინვესტიციებისა და დაკრედიტების ზრდის მეტისმეტად მაღალი ტემპები, აგრეთვე მაღალი ლიკვიდობა, რომელიც განპირობებულია დიდი მოცულობის სავალუტო რეზერვებით. ექსპერტთა ვარაუდით, ჩინეთში ინფლაციის მაღალი დონე საკმაოდ დიდხანს შენარჩუნდება, რაზედაც უფრო დაწვრილებით ქვემოთ გვექნება საუბარი.

ინდოეთში, რომლის ეკონომიკა აქტიურად ერთვება მსოფლიო გლობალიზაციის პროცესში, ინფლაციამ უკანასკნელ 13 წელიწადში მაქსიმუმს მიაღწია. 2008 წლის მაისში ფასების დონე გაიზარდა 11,1%-ით. ანალიტიკოსთა ვარაუდით, თუ უკანასკნელ წლებში ჩამოყალიბებული ინფლაციის ზრდის მაღალი ტემპი შე-

ნარჩუნდა, იგი მიმდინარე წლის ბოლოსათვის ორნიშნა ციფრს გადააჭარბებს (12-14%). ამის ძირითად მიზეზად ქვეყანაში ასახელებენ სანავაზზე ფასების ზრდას, აგრეთვე, სურსათის გაძვირებას, ინდოეთის მთავრობამ ინფლაციის შეზღუდვის მიზნით აკრძალა სიმინდის და ბრინჯის გარკვეული ჯიშის ექსპორტი, გააუქმა საბაჟო გადასახადი მცენარეულ ზეთზე და გაატარა სხვა მრავალი ლონისძიება, მაგრამ მდგომარეობა უცვლელია. ქვეყანაში ბენზინზე, დიზელზე და გაზზე სამომხმარებლო ფასები გაიზარდა 10-12%-ით. ინდური რუპიის კურსი დოლართან მიმართებაში თანდათანობით ეცემა და იგი დღითიდღე იაფდება. ფასების ზრდამ პრობლემები შეუქმნა ინდოეთის მმართველ პარტიას და საპარლამენტო არჩევნებს, რომელიც დანიშნულია 2009 წლის მეორე ნახევარში.

ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში 2008 წლის მაისისათვის ინფლაციამ 25%-ს მიაღწია, რაც ბოლო ათ წელს ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია. (2006 წელს იგი შეადგენდა 8,9%-ს, ხოლო 2007 წელს -17,1%-ს.) ფულის მასა ყოველწლიურად 30-40%-ით იზრდება, ხოლო, ეროვნული ვალუტა (რიალი) 19%-ით უფასურდება. **იზრდება ფასები პირველადი მოხმარების საგნებზე და მომსახურებაზე. მატულობს იმპორტის მოცულობა, ინფლაციის მაღალი ტემპის მიზეზად ექსპერტები ირანის პრეზიდენტის არასწორ ეკონომიკურ პოლიტიკას და ნავთობის გაყიდვიდან მიღებული მოგების არასწორ განაწილებას თვლიან.** მართალია, ირანში 2007 წლიდან 1 ლ. ბენზინის ფასი ერთი ცენტია, მაგრამ მთავრობის მიერ ხარჯვის 3-ლიტრიანმა ნორმამ ეკონომიკის წინსვლა დაამუხრუჭა. **ქვეყანაში ხორბლის დიდ დეფიციტია, ამას დაემატა უსასრულო გვალვები და ყინვები, რამაც კიდევ უფრო გაამწვავა სასურსათო პრობლემა.** ქვეყანაში მძლავრობს კონტრაბანდა (დიზელის სანავაზის კონტრაბანდა 6 მილიარდ დოლარს აღწევს), რაც კიდევ უფრო ზრდის ინფლაციას. საბიუჯეტო

ხარჯები მკვეთრად მატულობს, რომლის ინფლაციის მიზეზად დასახელებამ ქვეყნის ეკონომიკის მინისტრს თანამდებობა დააკარგვინა. დღეისათვის ქვეყანას ინფლაციის დონის მიხედვით მსოფლიოში მე-5 ადგილი უკავია, რაც დიდი საფრთხეების შემცველია და უმძიმეს ამოცანებს აყენებს ხელისუფლების წინაშე.

იაპონია ინფლაციის დონის მიხედვით მსოფლიოში ერთ-ერთ სტაბილურ ქვეყნად ითვლებოდა, თუმცა ბოლო წლებში ნავთობზე ფასების ზრდამ და სხვა გარე ნეგატიურმა ფაქტორებმა გარკვეული პრობლემები შეუქმნა მის ეკონომიკას და მონეტარულ სფეროს. დაწყებულია იენის კურსის დაცემა, უმუშევრობის დონე იზრდება, ფასები ნელ-ნელა მატულობს **ანალიტიკოსები ვარაუდობენ, რომ მიუხედავად იმპორტირებული ინფლაციის საფრთხისა, იაპონიის ეკონომიკა ძლიერ არ უნდა დაზარალდეს. ჩვენი აზრით, იაპონიის ეკონომიკა იმდენად ძლიერადაა ინტეგრირებული აშშ-ს ეკონომიკასთან, თუ ამ უკანასკნელს შეექმნა სერიოზული პრობლემები, იგი უთუოდ პირდაპირპროპორციულ ასახვას პპოვებს მასში.**

ევროზონა. ინფლაციამ ერთიანი ევროპული ვალუტის მიმოქცევის ზონაში, რომელშიც შედის ევროკავშირის 15 ქვეყანა, 2008 წლის იენისისთვის შეადგინა 4 პროცენტი წლიური გაანგარიშებით. ეს მაჩვენებელი რეკორდულია 1999 წლიდან, როდესაც შემოღებულ იქნა ერთიანი ევროპული ვალუტა. ევროსაბჭოს 27 ქვეყანაში 2008 წლის მაისში წლიური გაანგარიშებით ინფლაციამ შეადგინა 3,9%. შედარებით დაბალი დონე ინფლაციისა დაფიქსირდა ნიდერლანდებში (2,1%), პორტუგალიაში (2,8%), გერმანიაში (3,1%), ყველაზე მაღალი ლატვიაში (17,7%), ბულგარეთში (14%), ლიტვაში (12,3%). აღასანიშნავია, რომ ევროპული ცენტრალური ბანკი ინფლაციას ევროზონაში აპროგნოზებდა 2,6 პროცენტის სიდიდით (2008 წ.), თუმცა ნავთობზე და სურსათზე ფასების ზრდის გამო, ეს მაჩვენებელი

ბელი შეიცვალა 3,2 პროცენტით. **რამდენადაც მიმდინარე წლის შუა რიცხვებში ინფლაციამ ამ უკანასკნელ პროგნოზულ მაჩვენებელსაც გადააჭარბა, აშკარაა, რომ წლის ბოლოსათვის უფრო მაღალ მაჩვენებელთან გვექნება საქმე. მიუხედავად ევროზონაში ინფლაციის ზრდისა, იგი გაცილებით ნაკლებია სხვა ქვეყნებთან შედარებით. ამასთან, ევრომ, როგორც ფულადმა ერთეულმა, საკმაოდ მაღალი ავტორიტეტი მოიპოვა მთელ მსოფლიოში.**

ინფლაციის მაღალი ტემპი დაფიქსირდა **საფრანგეთში და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. დიდ ბრიტანეთში** 18 წლის მანძილზე პირველად ინფლაციის ყველაზე მაღალი ტემპი (3,3%) დაფიქსირდა ბოლო ერთ წელიწადში სურსათზე ფასი 10,0%-ით გაიზარდა, თუმცა არასასურსათო საქონელზე (ტელევიზორი, კომპიუტერი, ტანსაცმელი და ა.შ.) შეიმჩნევა ფასების შემცირება 6-13%-ით. ევროპის მეტწილ ქვეყნებში ადგილი აქვს საპროტესტო აქციებსა და გაფიცვებს სოციალურ საკითხებთან დაკავშირებით.

ინფლაციის ზრდის მხრივ ყველაზე მძიმე მდგომარეობაა **ბელგიაში**, 2008 წლის იენისში იგი 5,8%-მდე გაიზარდა, რაც 1984 წლიდან რეკორდული მაჩვენებელია. ამჟამად ბელგიაში პროტესტების ტალღა შეწყდა, მთავრობა ახორციელებს ინფლაციის შესაბამისად ხელფასების ინდექსაციას. ცუდი მდგომარეობაა აგრეთვე **სლოვენიაში**, სადაც მაისში (2008 წ.) ინფლაციამ 6,2%-ს მიაღწია.

საფრანგეთში ინფლაციამ 2008 წლის პირველ ნახევარში მიაღწია ბოლო 17 წლის მაქსიმუმს. სამომხმარებლო ფასები გაიზარდა 3,2%-ით, ენერგომატარებლებზე 12,7%-ით, სურსათზე -5,4%-ით.

იტალიაში ინფლაციამ 2000 წელს შეადგინა 2,5%-ი, 2008 წლის მარტში მან მიაღწია რეკორდულ მაჩვენებელს -3,6%. გაიზარდა ფასები ელექტროენერგიაზე, საკვებ პროდუქტებზე და საბინაო მშენებლობაზე, ტურისტულ მომსახურებაზე.

აშშ. ყველაზე დიდ ინფლაცია

აშშ-ში დაფიქსირდა გასული საუკუნის მიწურულს (1991წ.) 6,1%-ის სიდიდით. 2007 წელს კი მან შეადგინა 4,1%, ხოლო 2008 წლის მაისისათვის გაიზარდა 4,2%-მდე.

აშშ ანარმოებს მსოფლიო მშპ-ს ერთ მეხუთედს. მასთან ინტეგრირებულია მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანა, რის გამოც ნებისმიერი ეკონომიკური რყევა აშშ-ს შიგნით შესაბამის რეაქციას იწვევს სხვა ქვეყნებში. ამის ნათელი მაგალითია 2006 წელს დაწყებული იპოთეკური კრიზისი, რომელმაც 2007 წლისათვის საერთაშორისო მასშტაბი მიიღო. არაკეთილსინდისიერი მსესხებლის მიერ საბინაო კრედიტების დაუბრუნებლობამ თავიდანვე ორიოდ ბანკი გააკოტრა, რაც შემდგომში გავრცელდა მსხვილი ფინანსური კომპანიების საინვესტიციო ფონდებზე და მრავალი ქვეყნის ბანკებზე. აშშ-ს იპოთეკურმა კრიზისმა სერიოზულად შეარყია მსოფლიო ეკონომიკა და სტიმული მისცა ინფლაციური პროცესების გაღრმავებას. სწორედ, იპოთეკური კრიზისით გამოწვეული საბანკო რყევების შესარბილებლად მსოფლიოს ცენტრალურმა ბანკებმა თავიანთ ფინანსურ სისტემაში ჩადეს ათობით და ასობით მილიარდი დოლარი, შეზღუდეს იპოთეკური დაკრედიტების ტემპის ზრდა და გაზარდეს საპროცენტო განაკვეთები, რომელმაც გარკვეული ბიძგი მისცა ინფლაციის ზრდას (აღსანიშნავია, რომ ოფიციალური ცნობის თანახმად, აშშ-ს სპეცსამსახურებმა იპოთეკურ კრიზისთან დაკავშირებით გამოავლინა თაღლითური ქმედებანი და მიმდინარე წლის მარტიდან მოყოლებული 400-ზე მეტი კაცი დააპატიმრა).

აშშ-ში ბოლო 10 წლის განმავლობაში ინფლაციის დონე დაახლოებით 10%-ით გაიზარდა, რაც ჩინეთის და სამხრეთ აზიის ქვეყნების დამსახურებაა. ფაქტობრივად ჩინეთი გახდა დეფლაციის ექსპორტიორი, არა მხოლოდ აშშ-ში, არამედ, მთელს მსოფლიო ეკონომიკაში. ჩინეთის იაფფასიანი საქონელი ახდენს იმ

სექტორებში ინფლაციის ნიველირებას, სადაც იმპორტით ჩანაცვლება შეუძლია.

კანადა. უკანასკნელ წლებამდე კანადა ინფლაციის მხრივ ერთ-ერთ სტაბილურ ქვეყანად ითვლებოდა. 2007 წლიდან გამოიკვეთა მისი ზრდის ტენდენცია და წლის ბოლოსთვის შეადგინა 2,7%. ინფლაციის ზრდა ძირითადად გამოწვეულია ბენზინზე და საცხოვრისზე ფასების ზრდამ. ცნობილია, რომ კანადის ეკონომიკური პოლიტიკა მთელ რიგ საკითხებში აშშ-ს ანალოგიურია, მათ შორის ფინანსური პოლიტიკაც. 2008 წლის პირველ ნახევარში ინფლაციის ზრდამ წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით შეადგინა 0,9%, დაეცა კანადური დოლარის კურსი და გაიზარდა ფასები საქონელსა და მომსახურებაზე, 2,6% პროცენტით, რაც დაპროგნოზებულზე გაცილებით მაღალია.

ამრიგად, დღეისათვის მსოფლიო ეკონომიკა სერიოზულ რყევებს განიცდის. კრიზისი თანდათანობით საყოველთაო ხასიათს ღებულობს, ცალკეულ ქვეყნებში არის სტაგფლაციის გამოვლინებები, რასაც ემატება აგრარული კრიზისის მეტისმეტად გამწვავება. ინფლაციური პროცესები მწვავედება პლანეტის ყველა

კონტინენტზე: აშშ-ში იგი დაგეგმილს დიდი ხანია გადასცდა, ევროზონაში თითქმის ორჯერ მეტია პროგნოზულ მაჩვენებელზე; ავსტრალიაში დაგეგმილზე 2 პროცენტით მაღალია, რთული მდგომარეობაა დსთ-ს და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში, აზიის უმსხვილეს სახელმწიფოებში, ასევე იაპონიაში. რაც შეეხება აფრიკის ქვეყნებს, ინფლაცია უკვე კონტროლს არ ექვემდებარება, მარტო ზიმბაბვეში ყოველ საათს იზრდება ფასები, ინფლაცია ათეული ათასობით პროცენტის ფარგლებშია.

უკანასკნელ პერიოდში შექმნილი ეკონომიკური კრიზისი მსოფლიო ყურადღების ცენტრშია. მსხვილი სახელმწიფოები, საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები და გაერთიანებები ეძებენ გზებს ამ მწვავე მდგომარეობიდან გამოსასვლელად. სიტუაცია არაორდინალურია, რადგან, არასოდეს მსოფლიო ეკონომიკაში ადგილი არ ჰქონია ინფლაციურ პროცესებს ერთდროულად ორი მხრიდან – კრედიტების გაძვირებას და ბუნებრივი რესურსების გაძვირებას, თანაც იმ პირობებში, რომ შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპი არა-დამაკმაყოფილებელია.

და ბოლოს, მოკლედ ინფლა-

ციის გლობალიზაციის გამომწვევ ფაქტორებზე და იმ წინადადებებზე, რომლებმაც შეიძლება ხელი შეუწყოს მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის შესუსტებას და თანდათანობით დაძლევის:

ინფლაციის ზრდის რეალურ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს არა იმდენად ფასების მატება ენერგომატარებლებზე და სურსათზე, არამედ, მსოფლიო საბანკო პოლიტიკის არასრულყოფილება, როდესაც თითოეული სახელმწიფოს ფინანსური სისტემა ცდილობს მაქსიმალური მოგების მიღებას არა მხოლოდ საკუთარი, არამედ, მეტწილად უცხო ქვეყნებიდან მოზიდული ფინანსური რესურსებით. მსოფლიოში დაგროვდა დიდძალი თავისუფალი ფული, რომელიც ადვილად გადაადგილდება სახელმწიფოებს შორის და მიმართულია მხოლოდ მოგების მიღებისაკენ, რაც აძვირებს ფულის ღირებულებას და იწვევს საქონელსა და მომსახურებაზე ფასების ზრდას. რბილ ფულად-საკრედიტო პოლიტიკაზე ჯერჯერობით მკაფიო რეაგირება მოახდინა სურსათზე და ენერგომატარებლებზე ფასებმა. მოსალოდნელია, რომ მომავალში სხვა საქონელი და მომსახურებაც ამ პროცესს ასევე მკაფიოდ გამოეხმაურება. ინფლაციის შესაჩერებლად, ჩვენი აზრით, საჭიროა მონეტარული პოლიტიკის გამკაცრება არა ცალკეულ ქვეყანათა ჯგუფებში, არამედ მთელს მსოფლიოში, რადგან ინფლაციამ უკვე აშკარად გამოკვეთილი

გლობალური ხასიათი მიიღო.

ინფლაციის გლობალიზაციის გამაღრმავებელ ფაქტორებს შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ჩინეთში მიმდინარე ეკონომიკურ პროცესებს. მსოფლიო ფასების ზრდა საქონელზე და მომსახურებაზე (განსაკუთრებით, რესურსებზე) და მონეტარული პოლიტიკის გამკაცრება მსოფლიოს უმეტეს განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებში მნიშვნელოვანწილად აიხსნება ჩინეთის ეკონომიკური პოლიტიკით. ბოლო წლებამდე ჩინეთის ეკონომიკა ითვლებოდა ინფლაციის შემზღუდავ ფაქტორად მრავალ ქვეყანაში და მათ შორის აშშ-ი. ჩინეთის იმპორტი ჩაენაცვლა ადგილობრივ სამომხმარებლო პროდუქციას და ამიტომ დარჩა იგი იაფი. რაც შეეხება იმპორტჩაუნაცვლებად საქმიანობას (სასტუმროები, ავთოკატურა, ტრანსპორტი, უძრავი ქონება და სხვა) ფასები მკვეთრად გაიზარდა. ჩინეთი და აზიის სხვა ქვეყნები (ბანგლადეში, ინდონეზია, ინდონეზია) სამუშაო ძალის სიიაფის გამო გახდა ინფლაციის ექსპორტიორი. მაგრამ ამ ბოლო წლებში აზიის ქვეყნებში და განსაკუთრებით ჩინეთში რესურსებზე მოთხოვნილების ზრდამ, რომელმაც მკვეთრად გაზარდა მსოფლიო ფასები, უკვე გადაფარა ადრინდელი ანტიინფლაციური გავლენის ხარისხი. ამით, გლობალიზაციამ, რომელიც უკანასკნელი 15 წლის მანძილზე საქონელსა და რესურსებზე მსოფლიო ფასების შემცირების წყაროს წარმოადგენდა,

უკანასკნელ პერიოდში საპირისპირო ნიშნით იცვალა სახე. უფრო მარტივად რომ ვთქვათ, გლობალიზაცია დღეისათვის ფასების ზრდის მიზეზი ხდება. ექსპერტებს მიაჩნიათ, რომ ჩინეთის მიერ ნავთობისა და სურსათის მოხმარების ზრდამ გამოიწვია მათზე ფასების ზრდა. ამ მოსაზრებას აფიქსირებს აგრეთვე მსოფლიო ბანკი და საერთაშორისო ენერგეტიკული სააგენტო.

ჩინეთის როლი ინფლაციის გლობალიზაციაში შეიძლება დანახული იქნას სხვა კუთხითაც. კერძოდ, ჩინეთის ვალუტის (იუანის) მსყიდველობითუნარიანობის პარიტეტი აშშ დოლართან მიმართებაში 4-5 ჯერ შემცირებულია, რაც ექსპორტს უფრო აიაფებს. აშშ ფედერალური სარეზერვო სისტემა უკანასკნელ წლებში კოლოსალური რაოდენობის ამერიკულ ვალუტას უშვებს მიმოქცევაში, რასაც იმაზე მეტი ინფლაცია უნდა მოჰყოლოდა, რაც დღეისათვის ფიქსირდება, მაგრამ ახლადემისირებული ფული თავშესაფარს პოულობს იმპორტჩაუნაცვლებად სექტორში და შესაბამისად, ფასების ზრდის კომპენსირება ხდება უცხოეთიდან შემოტანილი იაფფასიანი პროდუქციით. **აშშ-დან ინფლაციური პროცესების ექსპორტი ხდება მთელ მსოფლიო ეკონომიკაზე, სადაც კი მოძრაობს აშშ დოლარი. ეს პროცესი განსაკუთრებით თვალსაჩინოა პოსტსაბჭოურ და პოსტსოციალისტურ ქვეყნებში, მათ შორის რუსეთშიც. ამასთან დაკავში-**

რებით საყოველთაოდ ცნობილია რუსეთის პრეზიდენტის მწვავე განცხადება, სადაც იგი ინფლაციური პროცესების პროვოცირებაზე აშშ-ს აკისრებს პასუხისმგებლობას.

ინფლაციის გლობალიზაციის ნეგატიური შედეგების ერთ-ერთ განპირობებულ ფაქტორად შეიძლება მივიჩნიოთ ფინანსური სპეკულაციის მასშტაბების ზრდა. მისი როლი განსაკუთრებით მკაფიოდ იკვეთება ნავთობზე ფასების ფორმირებაში. მართალია, ამ მოსაზრებას მხარს არ უჭერენ ნავთობის მწარმოებლები და ბირჟები, მაგრამ ის ფაქტი, რომ ჩ-8 ფინანსთა მინისტრების ბოლო შეკრებაზე (2008 წლის ივნისი) საერთაშორისო სავალუტო ფონდს დაევალა შეისწავლოს სპეკულაციის როლი ნავთობზე ფასწარმოქმნაში, აშკარად მეტყველებს ამ პრობლემის რეალობასა და აქტუალობაზე.

განვითარებული ქვეყნების ფინანსურ სისტემაში საქონლის ღირებულებაში ჩადებულია გარკვეული ფინანსური რენტა. ეს ნიშნავს, რომ საკრედიტო ფინანსური ურთიერთობა დომინირებს წარმოებაზე, რასაც ადასტურებს ის, რომ ექსპერტული შეფასებით 80% მთელი ფულადი ტრანსაქციისა მსოფლიო ფინანსურ

სისტემაში არის „ვირტუალური“ და დაკავშირებულია სავალუტო ბირჟებზე თამაშთან და სხვა ტიპის სპეკულაციებთან. ტრანსაქციის მხოლოდ 20% არის დაკავშირებული საქონელთან, მომსახურებასთან და რეალურ ინვესტიციურ კაპიტალთან. ყოველდღიური სპეკულაციური სავალუტო ოპერაციების მოცულობა გლობალურ ეკონომიკაში შეადგენს ნახევარ ტრილიონზე მეტს.

ინფლაციური პროცესების გამწვავების ერთ-ერთ ფაქტორად შეიძლება მივიჩნიოთ აშშ-ს დოლარის „მოზღვაობა“ მსოფლიო ფინანსურ სისტემაში. დოლარის მიერ მსოფლიო ფულის ფუნქციის შესრულებამ, უმეტეს სახელმწიფოებს უზიდავს ეროვნული ვალუტის კურსი „მიებათ“ დოლართან, რამაც ამ ქვეყნებში გამოიწვია დოლარიზაციის კოეფიციენტის სწრაფი ზრდა. აშშ-მ, რომელიც არ მალავს მსოფლიო პოლიტიკურ ჰეგემონობას, თავისი გავლენის გაფართოების მიზნით, უზარმაზარი სახსრები დახარჯა განვითარებად და პოსტსოციალისტურ ქვეყნებში, აგრეთვე ომების საწარმოებლად. შედეგად ყოველივე ამისა, აშშ-ს საგარეო ვალმა დღეისათვის სამ ათეულ ტრილიონს გადააჭარბა. ამავე დროს, აშშ, რომელიც აწარ-

მოებს მსოფლიო მშპ-ს 20%-ს, მოიხმარს მსოფლიო მოხმარების 40%-ს და ამას იგი აღწევს დოლარის ემისიის საშუალებით. ყოველივე ამის შედეგად აშშ დოლარმა თანდათანობით დაკარგა მსყიდველობითი უნარი და მისი გაუფასურების პროცესი გრძელდება, რაც რა თქმა უნდა, ინფლაციის პროცესს ამწვავებს მთელს მსოფლიოში.

ინფლაციის გლობალიზაციის ერთ-ერთი ფაქტორი დღევანდელ ეტაპზე არის ადამიანური რესურსის, ანუ, შრომის გაძვირება. მსოფლიო შრომის ანაზღაურება ძალიან მოკლე დროში გაიზარდა 20-30-დან 500-1000 დოლარამდე, დაახლოებით 40-ჯერ. გლობალიზაციის პროცესმა, რომელშიც ჩართულ იქნა დიდ რესურსების მქონე განვითარებადი ქვეყნები, დღის წესრიგში დააყენა საქონლის ღირებულების გამოთანაბრების საკითხი განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებში. ამასთან, დასავლეთის ინტერესებში არ შედიოდა შრომის ანაზღაურების გამოთანაბრება „მესამე სამყაროს“ ქვეყნებისათვის, რათა არ გაძვირებულიყო მათი იაფი რესურსები. მაგრამ საქონლის ღირებულების გლობალიზაციამ და მისი ექსპორტის ზრდამ განვითარებად

ქვეყნებში, ავტომატურად დააყენა ხელფასების ზრდის აუცილებლობა და, შესაბამისად, გაძვირდა ამ ქვეყნებიდან ექსპორტირებადი ადრე იაფი რესურსები.

ინფლაციური გლობალიზაციის, მისი ექსპორტისა და იმპორტის მასშტაბების გაფართოების პირობებში, ნებისმიერი ქვეყანა, რომელიც მართო ინყებს ბრძოლას ინფლაციის წინააღმდეგ, მხოლოდ გააღრმავებს დაძაბულობას და სასურველ შედეგს ვერ მიაღწევს. რამდენადაც ინფლაციური პროცესები იღებენ გლობალურ ხასიათს, მის წინააღმდეგ ბრძოლა უნდა წარიმართოს სახელმწიფოთა გაერთიანებული ძალებით, თანაც იმ პრინციპით, რომ თითოეულმა მათგანმა უარი თქვას „ინფლაციური ეფექტის“ მიღებაზე და წინა პლანზე დააყენოს

მსოფლიო საზოგადოების ინტერესები. რამდენადაც ამჟამინდელი ინფლაციური პროცესები სრულიად განსხვავებულია ადრე მომხდარი მსგავსი პროცესებისაგან (1987წ; 1998წ.), მისი რეგულირების ტრადიციული ფორმები და მეთოდები სასურველ შედეგს არ მოგვცემს. დღევანდელი ინფლაციურ გამოწვევასთან საბრძოლველი მზა ინსტრუმენტები არც ერთი სახელმწიფოს და არც საერთაშორისო სავალუტო ფონდს, არც ევროპის ცენტრალურ ბანკს და არც აშშ-ს ფედერალურ სარეზერვო სისტემას არ გააჩნია. ეს იქიდანაც ჩანს, რომ დღემდე მათ მიერ განხორციელებული მონეტარული ღონისძიებები სასურველ შედეგს არ იძლევიან. თუ არ იქნა შემუშავებული ერთიანი მსოფლიო სტრატეგია ინფლა-

ციური ბუმის დასარეგულირებლად, შეიძლება კრიზისი კიდევ უფრო გაღრმავდეს და დაიწყოს მსოფლიო ეკონომიკაში ძალთა გადანაწილების პროცესი, რომლის შედეგადაც მოსალოდნელია ახალი ეკონომიკური მოდელის აღმოცენება განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნებისათვის.

გლობალური ინფლაციის რეგულირება რთული და ხანგრძლივი პროცესია. იმ შემთხვევაში, თუ მსოფლიოს განვითარებული სახელმწიფოები ამ პრობლემას პრიორიტეტულს არ გახდიან, მათ საშინაო პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ პრობლემებთან მიმართებაში, არაა გამორიცხული მსოფლიო ინფლაციამ საყოველთაო, ქრონიკული ხასიათი მიიღოს.

РЕЗЮМЕ

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ ИНФЛЯЦИИ – НОВАЯ БОЛЕЗНЬ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Месхия Яков

Доктор экономических наук, профессор

Мировая финансовая система стоит на грани всеобщего кризиса. Хотя еще рано говорить о мировой экономической депрессии, но страны, на которые приходится больше половины мирового ВВП, переживают состояние спада. Финансовые трудности начались с ипотечного кризиса в США и пока затронули в основном банковский сектор и жилищное строительство, но глобальный инфляционный вызов ожидается и в других секторах экономики многих стран.

Исследование показало, что инфляция поразила даже экономически развитые страны, долгие годы не знавшие этой беды. Она ежемесячно растет в зоне евро и уже в два раза превышает целевой ориентир Европейского Центрального Банка. В США индекс потребительских цен вырос до 5%. В ряде развивающихся стран, включая Россию, Украину, Турцию, Азербайджан, Китай, Индию и др. инфляционное давление еще более значительное. В СНГ наибольший уровень инфляции был зафиксирован в Таджикистане, а наименьший – в Армении. Исследование показало, что резкий рост инфляции наблюдается почти во всех странах мира. В более чем 80% странах, где устанавливается определенный целевой ориентир инфляции, темпы роста цен превышают этот показатель.

Исследуя проблемы глобализации инфляции в

работе сделаны следующие выводы: главной движущей силой инфляционной глобализации, вместе с высоким спросом на энергоносители и продукты питания, является также либеральная монетарная политика центральных банков развитых и развивающихся стран, особенно проводимая в США; удорожание человеческого ресурса, рост заработной платы и выравнивание стоимости товаров и услуг в развитых и развивающихся странах; высокие темпы роста развития экономики Китая, удорожания рабочей силы и, следовательно, снижение экспорта дефляции в других странах, особенно в США; рост темпов и масштабов финансовой спекуляции и недобросовестные игры на финансовых биржах; нестабильность доллара США; привязка курса национальных валют к доллару США и т.д.

На наш взгляд, решение проблем инфляции на глобальном уровне можно лишь путем совместного усилия центральных банков ведущих стран мира. Необходимо установить рамки инфляции, за пределы которых она не должна выходить. Для регулирования инфляционных процессов центральным банкам следует согласованно поднять ставку рефинансирования. Любая страна, действуя автономно, только усугубит финансовую напряженность и не достигнет позитивных результатов.